

Fond Vlastimil Kybal a cesty jeho získávání do Národního archivu

PhDr. Filip Paulus, Národní archiv, filip.paulus@nacr.cz

Vedle institucionálních fondů uchovává Národní archiv také celou řadu osobních fondů. V těchto fondech nacházíme mj. vzpomínky a paměti vztahující se přímo k činnosti původců. Ve fondech jsou zastoupeny archivy jak představitelů různých politických stran z první republiky, tak z období, kdy byla u moci komunistická strana. Do první skupiny spadají pozůstalosti politiků Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu (tzv. agrárníci) jako např. Jan Malypetr a Rudolf Beran. Ve druhé skupině nalezneme politiky z období po únoru 1948 a z jara 1968 jako je např. Antonín Zápotocký, Čestmír Císař a další. Nesmíme ovšem zapomenout také na úředníky, které zde zastupuje Jiří Sedmík, coby osobní tajemník Edvarda Beneše, ale i diplomat a historik Vlastimil Kybal.

(Obrázek č. 1)

A právě V. Kybalovi je tento příspěvek věnován. Životní osudy Vlastimila Kybala nebyly dosud náležitě zpracovány. Odborné veřejnosti je významný profesor Karlovy Univerzity známý, nicméně laická veřejnost se s jeho životem neměla možnost doposud blíže seznámit. Jedním z důvodů byla jeho rezignace v roce 1939 na pozici velvyslance v Mexiku a následný odchod do USA, odkud se již do vlasti nevrátil. Tuto skutečnost potvrzuje i záznam v úvodu inventáře z roku 1965, kde se mj. píše: „*Po roce 1938 mizí po Kybalovi stopa. Pravděpodobně zemřel roku 1956 v Mexiku.*“¹

Zároveň je třeba dodat, že po roce 1990 k poznání Kybalova filozofického a historického myšlení významně přispěl ThDr. Jaroslav Hrdlička, který se systematicky zabývá vzpomínkami Vlastimila Kybala a jeho manželky Marie Any de la Merced Sáenz y Aquilar (1873–1967)² a současně se věnuje propagování jeho odkazu.³ Vyvrcholením těchto snah bylo mj. vytvoření Společnosti Vlastimila Kybala⁴ mající za cíl uchovávat historikův odkaz a jeho aktivity.

¹ HRDÁ, Alena. *Kybalova pozůstalost: inventář*. Praha : Státní ústřední archiv, 1965.

² V této souvislosti je třeba upozornit, že ve fondu se kromě Kybalových vzpomínek nacházejí i vzpomínky Any Sáenz Kybalové psané ve španělštině.

³ HRDLIČKA, Jaroslav. *Vlastimil Kybal a Univerzita Karlova*. Chomutov : 3K, 1997; HRDLIČKA, Jaroslav – LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Paměti Vlastimila Kybala*. [Chomutov] : L. Marek, 2012; HRDLIČKA, Jaroslav. *Vlastimil Kybal doma a v exilu*. Peruc : Obecní úřad Peruc, 2001.

⁴ Společnost Vlastimila Kybala vznikla v roce 1996 a její fond je dnes uložen v NA (0,36 bm, 1918–2010).

Předkládaná studie nemá za cíl přinést podrobné informace o činnosti a osudech Vlastimila Kybala, ale doložit vznik, vývoj, zpracování a uchování jeho pozůstalosti. Nicméně je přesto nutné se v krátkosti zmínit o důležitých milnících Kybalova života. Tři základní pilíře, na kterých stojí jeho životní dráha, jsou studium, rodina a diplomacie. Každý z nich svým způsobem ovlivňoval jeho myšlení a názory a také determinoval jeho konečná rozhodnutí.

Vlastimil Kybal se narodil 30. května 1880 v obci Černochoh v tehdejší okrese Slaný v rodině zeměděle Václava Kybala (1846–1926).⁵ Už od mládí bylo patrné jeho nadání, které zúročil při studiu na gymnáziu ve Slaném. Poté přešel studovat do Prahy na Filozofickou fakultu C. k. Karlo-Ferdinandovy univerzity, kde docházel na přednášky profesorů Golla,⁶ Pekaře, Novotného, Kalouska, Masaryka aj. V roce 1903 se stal asistentem historického semináře a ve svých denících se zmiňuje, že se tím stal terčem útoků svých kolegů, kteří by rádi toto místo získali: „*Jsou ti lidé směšní. Závídí mi někteří kolegové moje nové zaměstnání. Sami dělali si asi naděje, že tu budou sedět ... Mě ovšem závist ta neuvede z rovnováhy, ale jen více popudí k práci, jíž bych se odvděčil profesorů Gollovi a Pekařovi.*“⁷

Vztah ke Gollovi Kybal vyjádřil ve svém deníku následovně: „*Pomýšlím i jinak na budoucnost: 1906 bude 50leté jubileum Gollova učitelství na univerzitě. Do Památníku, jenž bude jistě vydán, rád bych se přihlásil i já jako žák jeho: a to prací O české mystice předhusitské.*“⁸

Mezi jeho spolužáky najdeme celou řadu pozdějších historiků a politiků – Kamila Kroftu, Zdeňka Nejedlého, Gustava Friedricha, ale i Viktora Dyka a další. S Kroftou se později setkával během své diplomatické služby v Římě, kam byl Krofta jmenován vyslancem při Vatikánu.

Poměr ke Kroftovi vyjádřil Kybal při jednání s prezidentem T. G. Masarykem 10. ledna 1920: „*Vyložil jsem mu svůj poměr k tomuto pánovi v tom smyslu, že Krofta mi vždy spíše škodil, než prospíval a že se také k jeho diplomacii důvěrně obávám, aby jeho přítomnost na témže místě neohrožovala provádění mého programu, jemuž chci věnovat všechny své síly k*

⁵ Nejen vzdělané vrstvy obyvatelstva, ale i lidé z praktického života sepsaly své paměti zachycující většinou dění v okolním prostředí. Jako příklad mohou sloužit vzpomínky Václava Kybala uložené ve fondu jeho syna, známého historika, Vlastimila Kybala. Paměti byly vydány v roce 2003 jako faksimile. KYBAL, Václav – HRDLÍČKA, Jaroslav – MARKVART, Ivo. *Paměti statku číslo 45 a 46 v Černochoh: faksimile rukopisu*. Louny : Společnost Vlastimila Kybala, 2003.

⁶ Jaroslav Goll (1846–1929) – český historik, pedagog a překladatel.

⁷ NA, fond Vlastimil Kybal, kar. 61, Deník 7 (6. 8. 1902 – 29. 2. 1904), s. 53.

⁸ NA, fond Vlastimil Kybal, kar. 61, Deník 7 (6. 8. 1902 – 29. 2. 1904), s. 44.

prospěchu celku. Z té příčiny se mi zdá, že by místo u Vatikánu mohl zastávat dr. Papírník ...⁹ Přesto jsem podotkl, že nechci proti Kroftovi kouti žádnou intriku.“¹⁰

Na druhou stranu se objevují zprávy, že Kybal byl značně problematickou osobou během svého působení v Římě: „Podle zpráv obvykle velmi dobře informovaného rakouského vyslance v Římě Eggera (který na italskou situaci pohlížel podobně jako československý titulář) se Kybal těšil krajní neoblíbě v celém římském diplomatickém sboru a na italském Ministerstvu zahraničí byl pro své nemožné způsoby v podstatě ignorován.“¹¹

Neméně ostře se k jednání Kybala a k jeho pozdějšímu působení vyjádřil Edvard Beneš a dokonce i prezident Masaryk.¹² Není ale možné s jistotou konstatovat, že jsou všechna zmiňovaná tvrzení zcela pravdivá, vzhledem ke vztahům, které panovaly mezi diplomaty.

Po skončení vysokoškolských studií Kybal dále pokračoval ve studiu v Paříži na Ecole des Hautes Etudes a Ecole des Sciences Politiques. Do Paříže jej zřejmě přilákal významný francouzský historik, politik a slavista Ernest Denis. Z dochované korespondence je patrný Kybalův kladný vztah k tomuto člověku, na rozdíl k mnohým dalším.¹³ Zároveň bylo už v této době patrné, že Kybal svým vzděláním a zkušenostmi mohl být daleko více platný jako diplomat než historik, což se projevilo hned po vzniku samostatného Československa. Po Paříži následovaly další studijní cesty do Říma, Londýna, Madridu, Stockholmu aj. A právě studium v Římě, které mohl uskutečnit díky stipendiu, poznamenalo jeho další život i po stránce osobní. V roce 1907 měl možnost se seznámit s mexickou studentkou Anou Sáenz e Aguilar, která dorazila do věčného města nad Tiberou za účelem zdokonalení svého malířského nadání. A co jiného než umění obě dvě osobnosti spojovalo. Jejich pravidelným cílem byly návštěvy muzeí a galerií v Římě a okolí.

(Obrázek č. 2)

Po ukončení stipendia se Kybal vrátil zpět do Prahy a Ana Sáenz odjela domů do Mexika. Oba byli každopádně rozhodnuti ve vztahu pokračovat a završit jej svatbou. Kybal se po návratu vrátil na univerzitu a v roce 1911 úspěšně zvládl druhý pokus o habilitaci práce

⁹ Antonín Papírník (1875–1957) – český diplomat.

¹⁰ NA, fond Vlastimil Kybal, kar. 61, Deník 16 (25. 3. 1918 – 12. 11. 1920), s. 38.

HOUSKA, Ondřej. *Česko-italské vztahy v letech 1922–1929*. Rigorózní práce, Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2010, s. 70. „Benešův faktický zástupce Krofta pak Kybala o pár let později hodnotil těmito nelichotivými slovy: *Vyslanec Kybal patří mezi vyslance slabé a méně schopné, při čemž nelze upřít, že působení ve Španělsku bylo lepší než jinde.*“

¹¹ HOUSKA, Ondřej. *Česko-italské vztahy v letech 1922–1929*, s. 70.

¹² HOUSKA, Ondřej. *Česko-italské vztahy v letech 1922–1929*, s. 70.

¹³ NA, fond Vlastimil Kybal, kar. 5.

„*Jindřich IV. a Evropa v letech 1609 a 1610*“. S Anou Sáenz se setkali opět v roce 1913 v Praze, kam dorazila z Mexika. Ještě v témže roce proběhla v kostele sv. Václava na Smíchově svatba a nedlouho poté (1914) se manželům Kybalovým narodil syn Milíč. O dva roky později v roce 1916 se narodil druhý syn Dalimil. Vlastimil Kybal byl ve výchově svých dětí přísný, což je patrné z jejich vzájemné korespondence. Částečně to bylo i pod vlivem jeho znalostí skautingu, který vyznával. Chtěl, aby se jeho synové rozvíjeli jako samostatné osobnosti po mravní, intelektuální a tělesné stránce. Z těchto důvodů jim mj. zajišťoval studium na zahraničních školách, lyceích a univerzitách. Rodina ostatně vždy stála v popředí jeho zájmů a i přes značnou vzdálenost udržoval pravidelné kontakty s většinou členů své širší rozvětvené rodiny. Především se jednalo o jeho bratra Antonína Kybala, který v době jeho nepřítomnosti dohlížel na studium syna Milíče a spravoval vilu na Zbraslavi.

Právě diplomatická služba byla pro Kybala hnacím motorem. Jeho aktivity se neomezovaly jen na strohou úřední službu, ale směřovaly také do širších souvislostí: „*Jsem v novém roce (1921) tak zavalen prací, že nemám času na zápisky, jež jednou budou téměř jediným literárním pozůstatkem mé vyslanecké činnosti. Mám potěšení, že od Nového roku zavedl jsem více pořádek do své práce, tak že denní příliv jest regulován a jsem schopen každé věci dáti náležité místo. Úřadování samo přenechávám úřednictvu, do jehož práce nezasahuji, ale bdím nad tím, aby agenda byla postupně vyřizována.*“¹⁴

(Obrázek č. 3)

Využíval přitom svých jazykových znalostí a univerzitních vědomostí. K tomu měl ve své paní oddanou manželku a příjemnou hostitelku, která jej úspěšně doplňovala, a Kybal ji často v porovnání s ostatními ženami vysoko vyzdvihoval. Společně tak prošli diplomatickou službou v Římě (1920–1925),¹⁵ Brazílii (1925–1927), Španělsku (1927–1933) a Mexiku (1935–1939). A právě Mexiko, rodiště jeho manželky Any Sáenz, bylo jejich poslední zastávkou před nuceným odchodem ze služby. Pro Vlastimila Kybala to byla osobní rána, protože mu zbýval pouze jeden rok do penze a musel hledat nové řešení své životní situace. Přitom také spoléhal na syna Milíče, který byl v Praze a měl možnost navštěvovat

¹⁴ NA, fond Vlastimil Kybal, kar. 61, Deník 18 (16. 10. 1920 – 20. 9. 1921), s. 25.

¹⁵ Řím a potažmo celá Itálie byla pro Kybala srdeční záležitostí nejen proto, že zde poznal svoji budoucí choť Anu Sáenz, ale i z hlediska její historie a množství uměleckých předmětů a památek. Sám se zde přitom snažil podporovat a propagovat českou kulturu: „*Odpoledne (9. 5. 1922) byl jsem s chotí a dětmi v královském paláci na benefiční slavnosti. Zastavila nás i královna Helena a chvíli s ženou hovořila. Dojel jsem potom na nádraží přivítat Českou filharmonii s Václavem Talichem v čele. Přijeli unavení a zaprášeni. Mladí hoši jsou velice nuzní a nezakryjí vzezření potulného českého šumaře. Rozumí se, že jsou i po čertu drsní (slyšel jsem při rozdělávání zástupu o 72 členech do bytů na otázku, kam jedna skupina půjde, odpověď: do p....).*“ NA, fond Vlastimil Kybal, kar. 61, Deník 19 (27. 4. 1922 – 2. 8. 1922), s. 19.

Ministerstvo zahraničních věcí a apelovat tak na řešení dané situace. Bohužel válečné události zcela změnilly poměry v republice a Vlastimilu Kybalovi se uzavřela jakákoli možnost náhrady. Odešel do USA a začal zcela nový život opět jako univerzitní profesor.

Osudy archivu a knihovny Vlastimila Kybala

Podstatný význam pro osud Kybalova archivu a jeho rodiny měla jeho znalost uchovávání archiválií získaná při studiu na Filozofické fakultě, kde se seznamoval s jejich způsobem uložení. Následná diplomatická služba jej vedla k ukládání důležitých úředních dokumentů a politických zpráv spojených s jednáními, mezinárodními sjezdy a konferencemi. Zajímavým pramenem jsou pravidelné periodické zprávy zasílané Ministerstvu zahraničních věcí, které si ponechával v kopiích pro případné další použití. Postupně se jeho archiv úspěšně rozrůstal. Zatímco větší část zůstávala uložena ve vile na Zbraslavi,¹⁶ menší část se stěhovala tam, kam byl diplomatickou službou převelen. Vedle archiválií se Kybal stejným způsobem staral o svou bohatou knihovnu, ke které vytvořil strojem napsaný systematický katalog.

(Obrázek č. 4)

Co se týče přesouvání všech osobních věcí, sepsal si vždy krátký přehled. Např. z Říma bylo převezeno do Rio de Janeiro 35 balíků, beden a košů (dětské hračky, prádlo, obuv, peřiny, koberce, knihy, obrazy). Všechn náklad o váze 563 kg byl pojištěn na 30.000 Lir. Zvláštní cestou bylo přitom posláno z Říma do Prahy 14 zavazadel, které byly uloženy v Kybalově vile. Vedle sedmi beden s knihami to byly bedny s porcelánem, obrazy, dětskými hračkami a nástroji. Jedna z nich obsahovala také dokumenty: „*Bedna č. 12 (Kniha VIII.) obsahuje mimo knihy, Corriere della Sera 1924, politické zprávy 1920–1924 (jistě 1923, 1924), korespondenci Anity a moje, 19 zápisníků ve třech balíčcích.*“¹⁷

Následné stěhování z Rio de Janeiro do Madridu v roce 1927 zahrnovalo převoz celkem 56 beden (svršky, obrazy, psací stroj, knihy, cylindry, obuv, dětské prádlo, aj.).

¹⁶ HRDLIČKA, Jaroslav. Meziválečný diplomat a historik prof. Vlastimil Kybal a Zbraslav v letech 1933–1935. In *Zbraslavské noviny*, 2012, č. 9, s. 9. „*Historik se nedlouho po svém návratu do Čech s manželkou, mexickou malířkou Marií Anou de la Merced Sáenz y Aguilar (1873-1967), usadil v zakoupené vilce ve Zbraslavi-Záběhlicích. Jak dokládají historické přeměny uchované v Katastrálním úřadu pro hlavní město Prahu, vilku č. p. 186 diplomat s chotí koupili od Marie Jánské a dali ji zapsat do pozemkové knihy dle kupní smlouvy z 9. července 1930 (zápis č. 5 z 10. září 1930, číslo knihovní vložky 274, Pozemková kniha Zbraslav – Záběhlice). Polovinu vlastnického práva smlouva přiznala prof. Kybalovi, druhou půlku jeho manželce. Již v polovině roku 1935 však historik s rodinou Zbraslav opustil.*“

¹⁷ NA, fond Vlastimil Kybal, kar. 58.

O tom, kdy a jakým způsobem se archiv a knihovna Vlastimila Kybala dostaly do Zemského archivu, nebyly doposud nalezeny relevantní údaje. Útržkovité zprávy se nacházejí v denících a poznámkách. Přesto je možné zcela oprávněně konstatovat, že vše proběhlo mezi léty 1935–1939 a výrazný podíl na tom měl syn Milíč, který jako jediný z rodiny zůstal v Čechách, protože potřeboval dokončit vysokoškolská studia. Vlastimil Kybal pouze usměrňoval jeho činnost. Neobvyklá situace nastala po ukončení Kybalovy diplomatické dráhy a odjezdu do USA. Převážná část jeho majetku zůstala v Praze, a tak jedině díky Milíčovi mohl rozhodovat, co bylo potřeba vyřešit. Pokud jde o archiv, byl uložen v Zemském archivu u dr. Borovičky,¹⁸ kam byly ještě za přítomnosti Vlastimila Kybala v roce 1935 uloženy jeho výpisky z pramenů. Současně s tím ještě stihl předat rukopisy spisů sv. Františka z Assisi opatovi kláštera benediktinů v Praze na Slovanech Arnoštu Vykoukalovi.¹⁹ V roce 1935 byl ještě celý archiv uložen ve vile na Zbraslavi. Podle nejpravděpodobnějšího scénáře muselo dojít k přesunutí archivu a knihovny do října 1939, kdy Milíč Kybal opustil Československo a směřoval do USA. Přitom v témže roce nechal z Mexika do Prahy odvézt zásilku dvou beden s knihami (I. bedna – Amerika, USA, Střední, Latinská; II. bedna – Španělsko), které byly zřejmě přidány do knihovny, jejíž osudy byly nadále spojeny se Zemským archivem. Podle zápisu v deníku bylo do archivu odvezeno celkem 27 beden knih. Ke knihovně byl vytvořen v současné době, dosud nezvěstný, rukopisný seznam. Stejným způsobem se zřejmě do archivu dostala i Kybalova pozůstalost. Jediné, co bylo odvezeno z vily do Ameriky, byl soubor Kybalových deníků z let 1898–1934. Ostatní umělecké předměty, oblečení a obrazy byly uloženy u jeho bratra Antonína, ke kterým Milíč Kybal sepsal podrobné seznamy. Bohužel se však do dnešního dne nedochovaly.

Válečné období přerušilo jakoukoli činnost kolem Kybalových materiálů. Naštěstí uložení v Zemském archivu ochránilo dokumenty před jejich zničením a ztrátou.

Poválečná doba byla plná politických změn a v Kybalových silách již nebylo možné zajistit převoz majetku do nové vlasti, kam se s rodinou uchýlil.²⁰ Prostředníkem se stal opět syn

¹⁸ Josef Borovička (1885–1971) – český archivář. Působil v Archivu země České Praha (1908–1931) a v Ústředním archivu ministerstva vnitra v Praze (1945–1947).

¹⁹ Arnošt Vykoukal (1879–1942) – opat kláštera na Slovanech, který zemřel v koncentračním táboře v Dachau.

²⁰ HRDLIČKA, Jaroslav. Meziválečný diplomat a historik prof. Vlastimil Kybal a Zbraslav v letech 1933–1935. In *Zbraslavské noviny*, 2012, č. 9, s. 9. „I další osudy jeho zbraslavské vilky (již v pamětech klasicky vzdělaný historik označuje jako *Tusculum*) byly složité. Jak dokládají další prameny uchované v katastrálním úřadu z doby protektorátu, Kybalovým byla vilka i s většinou vybavení zabrána německou říší (vila čp. 186, zápisy č. 6 z 23. února 1941 a č. 7 z 1. června 1944, číslo knihovní vložky 274, *Pozemková kniha Zbraslav-Záběhlce*). Část vybavení vilky (umělecké předměty, filmy a vzácné knihy) dokázal ještě před tím, na sklonku druhé republiky, vyvézt do ciziny či uložit u příbuzných historikův syn Milíč Kybal, který i za tímto účelem navštívil Prahu. Do

Milíč, který coby americký zaměstnanec pracující v Berlíně měl možnost navštěvovat Prahu. Snažil se přitom zachránit, co se dalo. Jedním z úkolů bylo dohodnout s Ministerstvem zahraničních věcí vyplacení penze pro Vlastimila Kybala. Přes veškeré úsilí se ministerstvo k ničemu nemělo, a nakonec nezbylo Vlastimilu Kybalovi nic jiného než využít nabídky na zaměstnání na univerzitě v Kalifornii s podporou obou synů. Další osudy archivu Vlastimila Kybala byly již spjaty se Zemským archivem respektive Státním ústředním archivem.

Jako první se dostala do centra zájmu vedení archivu Kybalova knihovna, kterou měl od roku 1951 knihovník Jaroslav Jenšovský²¹ postupně utřídit a zpracovat podle tehdejších pravidel. O tom jakým způsobem postupoval a jaký byl konečný výsledek, se lze dočíst v článku Dagmar Spáčilové: „*Rekonstrukce a profil knihovny prof. Kybala*“.²² Jedním ze závěrů je, že se knihovna Vlastimila Kybala nedochovala kompletní a není tak jasně, jak velká část chybí. Nepochybně si část knih odvezl do Ameriky (5 beden).

Ke zpracování archivního fondu došlo později a výsledkem byl inventář datovaný rokem 1965. V úvodu archivářka Alena Hrdá²³ stručně zhodnotila obsahovou stránku archivu Vlastimila Kybala a jeho činnosti: „*S diplomatickou službou jsou také spojena různá jednání, mezinárodní sjezdy a konference. Za svou činnost stal se majitelem velkokříže řádu Italské koruny a velkokříže řádu Izabely Katolické. Založil nebo pomáhal založit množství ústavů a institucí doma i v cizině, kde většinou působil jako vyslanec. K nim patří např. Husovo muzeum v Praze, Historický ústav v Římě, Československá akademie v Římě a pavilon Československého umění v Benátkách. Dále několik ústavů a institucí obchodního rázu v Brazílii, Mexiku a Španělsku.*“

Kybalova pozůstalost byla rozdělena na čtyři části:

1. Písemná pozůstalost původce Vlastimila Kybala,
2. jeho manželky Any Sáenz de Kybal,
3. syna Milíče Kybala a
4. syna Dalimila Kybala.

Národního archivu umístil na přání otce větší část zde uchovaného historikova osobního i rodinného archivu. Tento čin zachránil budoucím badatelům prameny, jež by byly v letech 1939-45 s velkou pravděpodobností zničeny Němci obývajícími zabranou vilku. Po jejich porážce, v roce 1945, byla manželům Kybalovým vilka na čas vrácena. Po únoru 1948 se však její zábor opakoval. Tentokrát pod taktovkou nové totalitní moci.“

²¹ Jaroslav Jenšovský (1894–19..) – český archivář. Působil v Archivu země České Praha (1919–1951) a v Ústředním archivu ministerstva vnitra v Praze (1941–1945).

²² SPÁČILOVÁ, Dagmar. Knihovna profesora Univerzity Karlovy, historika a diplomata Vlastimila Kybala. Spáčilová, Dagmar. In *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska : sborník z 16. odborné konference Olomouc, 13. -14. listopadu 2006 / Brno : Vědecká knihovna v Olomouci et al., 2008 s. 55-63.*

²³ Alena Hrdá (1942) – česká archivářka. Působila ve Státním ústředním archivu (1960–1967).

(Obrázek č. 5)

Každá část má stejné uspořádání. Nejprve jsou uvedeny osobní doklady, následuje korespondence a celek uzavírá dokumentační materiál. Jedinou výjimkou jsou úřední dokumenty, které jsou uloženy pouze u Vlastimila Kybala. Velmi bohatá Kybalova korespondence je řazená podle abecedního pořadí odesílatele (954 evidenčních jednotek, 2 542 ks).²⁴ Nejpočetnější skupinu, s výjimkou rodinných dopisů, tvoří korespondence s Jaroslavem Gollem – 38 listů (1906–1926), Václavem Novotným – 42 listů (1912–1930),²⁵ Enriquo Scodnik – 77 listů (1921–1923),²⁶ Ernest Perrot – 43 listů (1906–1935).²⁷ Nedílnou součástí je také soubor konceptů odeslaných dopisů z let 1895–1938 (1 214 ks). Dokumenty vzešlé z úřední činnosti byly rozděleny podle jednotlivých zemí. Vzhledem k obsahu přináší pozůstalost široké spektrum informací o politickém, hospodářském a kulturním životě Itálie, Španělska, Portugalska, Mexika a zemí Jižní Ameriky.

Po celou dobu uložení v Zemském archivu a následně ve Státním ústředním archivu nebyl fond přístupný, proto se s ním badatelská veřejnost neměla možnost blíže seznámit. Změny nastaly až po roce 1989. Jedním z prvních počínů bylo navázání kontaktů s rodinou díky aktivitě historiků Jaroslava Hrdličky a Jana B. Lášky. V roce 2001 zavítal do Československa na krátkou návštěvu prof. Dalimil Kybal. Při této příležitosti navštívil 17. září 2001 archivní areál Chodovec, kde měl možnost se seznámit s uložením fondu Vlastimila Kybala.²⁸ Dalimil Kybal vyjádřil spokojenost nad stavem fondu a přislíbil jeho kompletaci o archiválie, které měla rodina doposud v držení. Během návštěvy ČSR byly Dalimilem Kybalem uloženy do Národního archivu archiválie spojené s jeho otcem – korespondence, rukopisy vlastních prací, výpisky, tisky a dokumentace (0,15 bm, kar. 57). V průběhu roku 2002 byly od dr. Hrdličky převzaty další tři kartony dokumentů. Spolu s Janem B. Láškem navštívil rodinu v USA, kde studovali Kybalovy dokumenty. V témže roce byl podán, jménem Dalimila Kybala, návrh na propůjčení řádu T. G. Masaryka “*in memoriam*” prof. dr. Vlastimilu Kybalovi. I přes veškerou snahu a veřejnou podporu nebyl návrh přijat.

²⁴ NA, fond Vlastimil Kybal, kar. 3-18.

²⁵ Václav Novotný (1869–1932) – český historik Gollovy školy.

²⁶ Enriquo Scodnik (1866–1951) – italský politik.

²⁷ Ernest Perrot (1881–1938) – francouzský diplomat.

²⁸ Kromě jednání s Národním archivem přenechal prof. Dalimil Kybal Národnímu filmovému archivu devět filmových pásů, které byly po celou dobu uloženy u zbraslavských příbuzných, jejichž větev v roce 2000 vymřela. Filmy natočili Kybalovi synové Dalimil a Milíč. Jeden z nich zachycuje New York v červnu 1935, kdy Kybal s rodinou plují do Mexika. Ostatní filmy zaznamenávají už Mexiko a jeho krajinu.

V následujícím roce 2003 přijel Dalimil Kybal opět do České republiky a podepsal zde darovací smlouvu na celý osobní fond Vlastimila Kybala. Jednalo se o první právní zakotvení fondu, ke kterému nebyl dosud vyjasněn právní statut (patřil rodině nebo byl mezitím “vydržen” státem). Ani v případě knihovny nebyla tato otázka nikdy řešena, protože se celou dobu tradovalo, že všechny archiválie a knihy byly uloženy do Zemského archivu na čestné slovo, před Kybalovým odchodem do emigrace v roce 1939. Zároveň rodina nikdy nepožádala o jejich vydání. Tímto aktem bylo vše uvedeno do právního pořádku a od té doby je fond Vlastimila Kybala v majetku České republiky (ve správě Národního archivu). Součástí smlouvy byl i protokol o předání inventovaných i neinventovaných archiválií předaných do NA, v průběhu let 2000–2003. Nově se mezi přírůstky objevily deníky Vlastimila Kybala z let 1898–1937, které těsně před válkou odvezl Milíč Kybal do USA, dále paměti Any Sáenz Kybalové a soubor fotografií. V roce 2004 dorazil do NA další soubor dokumentů – dopisy Ernesta Denise, vlastní životopis Vlastimila Kybala a zbytek deníků (36 sešitů).

(Obrázek č. 6)

Během předání podepsal Dalimil Kybal druhou smlouvu s NA, týkající se oficiálního předání knihovny Vlastimila Kybala do správy Knihovny NA. Aktem převzetí se Kybalova knihovna stala součástí historických knižních fondů Knihovny NA. V protokolu se mj. uvádí, že se jedná o cca 70 bm knih (3 000 svazků a 14 ks kartotéčních krabic). Z velké části jde o cizojazyčnou literaturu krásnou, odbornou i vědeckou v anglickém, španělském, francouzském a italském jazyce, kterou původce budoval jako svojí osobní vědeckou knihovnu. Knihovna byla v průběhu stěhování do archivního areálu Chodovec očištěna a dezinfikována. Dalimil Kybal navrhl NA také nákup nové kartotéční skříně pro uložení kartotéčních lístků Kybalovy knihovny a později ji také z vlastních prostředků zaplatil.

Dne 13. června 2008 proběhla ve Vlastivědném muzeu ve Slaném vernisáž výstavy *Vlastimil Kybal: osud českého historika a diplomata doma a v emigraci*, na které se dr. Hrdlička zmínil o chystané návštěvě Dalimila Kybala v České republice. Dalo se očekávat, že při této příležitosti profesor Kybal přiveze další archivní materiály. Nakonec však materiály předal dr. Hrdlička, protože se profesor Kybal nemohl ze zdravotních důvodů dostavit: „Dostal jsem pozvání na výstavu, která se otevřela před několika dny. Bohužel pozvání mne zastihlo v Limě v Peru, kde jsem v péči světoznámého chirurga a ředitele nemocnice San Felipe. Jsem ve výborném stavu, jako znovuzrozený, ale nechce se mi tento rok odjíždět z Limy. Moje paní odjela do Miami, aby náš byt upravila a pronajala, jelikož jsme se rozhodli bydlet v Limě. Moje choť Elisa zde má mnoho příbuzných, kteří se o nás postarají. Jestli to bůh dovolí,

hodláme příští rok letět do Evropy a samozřejmě také do Prahy, kde bychom Vás chtěli navštívit.“²⁹ Nový přírůstek obsahoval další části paměti Any Sáenz Kybalové a negativy fotografií k odhalení pamětní desky Vlastimila Kybala v Černochově. Ve stejné době byla provedena delimitace části pozůstalosti Vlastimila Kybala z 1. oddělení NA, obsahující korespondenci, vizitky, výstřižky a výpisky z knih. Jednalo se o soubor, který se našel při inventuře a pocházel z původního uložení v Zemském archivu.

Další aktivity směrem k novým přejímkám se objevují až po smrti Dalimila Kybala a jeho ženy Elisy.³⁰ Pan Jorge Alvarado, který pochází z větve rodiny spjaté s Peru a Mexikem, informoval NA o chystané návštěvě Kybalových potomků v Praze v průběhu roku 2012. Návštěvě archivu předcházelo dne 14. května 2012 pietní shromáždění na Vyšehradském hřbitově, kam byly slavnostně uloženy urny s popelem Milíče, Dalimila, Elisy a Elby Kybalových.³¹ Při exkurzi po archivu se členové rodiny ujistili, že archiválie jsou v nejlepším pořádku a jejich uložení odpovídá vysokému standardu ochrany archivního kulturního dědictví.

(Obrázek č. 7)

Následujícího roku 26. května 2013 navštívila NA vnučka Vlastimila Kybala, paní Cynthia Kybal Grant s manželem a bratrem. Součástí návštěvy bylo předání bronzové busty Vlastimila Kybala od známého kubánského sochaře Fernanda Boada.³² Návštěva se vedla v přátelské atmosféře a během ní se rozhodla paní Cynthia, že archivu předá další věci: „*Vážení pánové archiváři. Všichni jsme byli potěšeni kvalitou uskladnění a množstvím materiálu Vlastimila Kybala ve Vaší péči. Děkujeme za přijetí a pohoštění. Cynthia zasílá další materiály a tím vlastně uzavírá kulturní dědictví po dědečkovi a babičce. Výlet do Prahy začátkem tohoto června byl velice mokrý, dost nepříjemný. Je škoda, že Cynthia se společností neviděli krásnou Prahu v lepším světle, ale i tak je to krásné město. Doufám, že státní pokladna bude mít dosti peněz na udržování Vaší instituce v nejlepším pořádku, jak se to jeví nyní.... Srdečný pozdrav od jezera Huron Petr Kybal-Syrový.*“

Výsledkem úspěšné spolupráce bylo doručení tří beden archiválií v roce 2014. Soubor obsahoval dva velké obrazy Vlastimila a Any Kybalových od malíře Oskara Brázdy,³³ rodinnou korespondenci, fotoalba z cest, řády Vlastimila Kybala, diplomy, a další. Fond byl

²⁹ Profesor se bohužel již do Evropy nepodíval, zemřel 20. 1. 2010. O necelý rok později dne 18. 1. 2011 skonala i jeho manželka Elisa A. Kybalová a 10. 2. 2012 umírá i manželka Milíče paní Elba Gomez Kybalová.

³⁰ Elisa Kybalová (1922–2011) – zaměstnankyně OSN.

³¹ Elba Gomez Kybalová (1915–2012) – mezinárodní ekonomka.

³² Fernando Boada (192–1980) – kubánský sochař.

³³ Oskar Brázda (1887–1977) – český malíř.

tak doplněn o řadu zajímavých archivních dokumentů a muzejních předmětů. Přesto je jich ještě celá řada uložena u rodiny. Kromě archiválií uchovávaných v českých archivech najdeme také rozsáhlý soubor dokumentů, převážně z období po roce 1939, v Hoover institutu Stanfordské univerzity.³⁴

Charakteristika fondu

Není možné podat badatelům zcela vyčerpávající informace o dochovaném osobním archivu. Bylo by totiž třeba důkladného průzkumu a rozboru všech dosud nezpracovaných částí a jejich komparace s dalšími fondy a dokumenty mimo NA a Českou republiku. Kromě toho se předpokládá existence dalších dokumentů v rodině potomků Vlastimila a Any Sáenz Kybalových. Soustředíme se tedy pouze na předměty a archiválie inventované.

Osobní doklady

Ve fondu nalezneme celou řadu osobních dokladů Vlastimila Kybala a jeho rodiny: křestní listy, vojenské a domobranecké doklady, školní vysvědčení a lékařské osvědčení, pasy a vkladní knížky. Pozornost si zasluhují doklady Milíče a Dalimila Kybalových o dosaženém studiu na francouzském gymnáziu v Madridu. Cenné jsou také informace z pasů, které ilustrují kariéru Vlastimila Kybala jako diplomata.

Korespondence

Lze se jen dohadovat, jak moc je dochovaná korespondence Vlastimila Kybala úplná. Základ tvoří korespondence z období jeho diplomatické služby doplněná rodinnými dopisy. Z rodinných příslušníků si nejvíce dopisoval s rodiči (124 ks) a bratrem Antonínem (174 ks). Překvapivě málo dopisů je s Anou Sáenz, ale to lze odůvodnit jejich malým odloučením v prvních letech známosti. Pokud jde o cizí korespondenci, nejčastěji si dopisoval s kolegy historiky ať domácími či zahraničními. Korespondence ostatních členů rodiny se většinou omezuje na menší počet odesílatelů: Ana Saéenz (44 odesílatelů, 222 dopisů), Milíč (86 odesílatelů, 321 dopisů) a Dalimil (16 odesílatelů, 96 dopisů). Přesto zůstává ještě značný počet dopisů neurčených – 409 odesílatelů.³⁵

Vzpomínky a paměti

³⁴ Kybal (Vlastimil) papers 1913–1968 [online]. In *OAC: Online archive of California* [cit. 2017-01-12]. Dostupné z <http://www.oac.cdlib.org/>

³⁵ HRDÁ, Alena. *Kybalova pozůstalost: inventář*. Praha, Státní ústřední archiv, 1965. Další neurčená korespondence se dostala do fondu během přejímek po roce 2000. Jedná se o jeden karton.

Tvoří velmi cennou součást archivního fondu. Jedná se celkem o 49 deníků z let 1898–1958. Vlastimil Kybal do nich většinou pravidelně zapisoval všechny události, setkání a dojmy z jeho univerzitních studií, univerzitního zaměstnání a diplomatické služby. Často jde o intimní soukromé záležitosti. Mnohdy se jedná o překvapivé názory, které se v odborné literatuře spojené s osobností Vlastimila Kybala neobjevují. Na rozdíl od Kybala se paměti jeho manželky Any Sáenz, psané ve španělském jazyce, striktně nedotýkají soukromí. Ana Sáenz je sepsala v období druhé světové války a zahrnují celé období jejího života po boku Vlastimila Kybala. Je tak možné konfrontovat zápisy z deníků Vlastimila Kybala s paměťmi Any Sáenz a případně je doplnit chybějícími údaji.

Fotografie

Ve fondu jsou ve větší míře soustředěny fotografie rodinné, ze společenských akcí a fotografie dokumentující dovolené a výlety Vlastimila Kybala a jeho rodiny. Výjimečným souborem je potom řada fotografií rodiny Any Sáenz, pocházející z mexických fotografických ateliérů, které nejsou v našich archivech zcela běžně zastoupené. Za unikát je potom možné považovat fotografii Any Sáenz se svou matkou (kolem roku 1873–1874).³⁶ Jedná se o ne zcela běžný typ fotografické techniky – ferotypie.

(Obrázek č. 8)

Památky

Mezi předměty, které se podařilo úspěšně převzít od potomků Vlastimila Kybala, můžeme najít tři řady – italský, mexický a španělský, dva portréty Vlastimila a Any Sáenz Kybalových v životní velikosti, bustu Vlastimila Kybala a menší drobnosti, např. pečetidlo. Všechny tyto věci si Kybal nechal převážet z jednoho místa své služby na druhé a doprovázely ho až do konce jeho života. NA tak kromě klasických archivních dokumentů uchovává také trojrozměrné předměty, které ovšem přesně dotvářejí charakter osobnosti diplomata a historika Vlastimila Kybala.

Význam archivního fondu a knihovny V. K.

Osobní fond Vlastimila Kybala představuje důležitý pramen k poznání této výjimečné osobnosti a zároveň i dobu, ve které pracoval a žil. Ukazuje Kybala jako diplomata a historika, ale i milujícího manžela, otce a společníka. Nejen on, ale často i jeho manželka Anna Sáenz byla ústřední postavou nově vznikajících společenských a kulturních vztahů,

³⁶ NA, fond Vlastimil Kybal, kar. 57.

především v iberoamerickém prostředí. Z výše řečeného je patrné, že studium dosud nezpracovaného archivního materiálu je badatelská výzva pro erudované historiky. Osobnost Kybala bychom mj. měli vnímat pod zorným úhlem jeho snah o co nejlepší reprezentování meziválečného Československa ve světě a jako propagátora obchodních zájmů ČSR. Především však byl hlavním strůjcem vybudování zázemí pro diplomatickou činnost a vytvoření opěrných bodů pro československé aktivity v zahraničí.